

ЛЮДИНА-ПЛАНЕТА НА ІМ'Я СТАНІСЛАВ ДОВГИЙ

До ювілею академіка НАН України та НАПН України Станіслава Олексійовича Довгого

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6142>

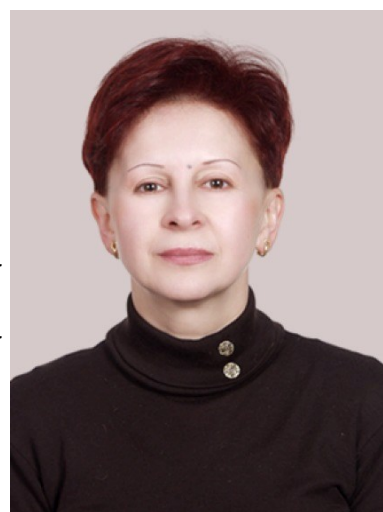
ТОПУЗОВ Олег Михайлович

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних
наук України,
м. Київ, Україна

Наталія Петрівна ДІЧЕК

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу історії та філософії
освіти Інституту педагогіки
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. Представлено авторську версію наукової біографії видатного українського вченого, академіка НАН України та НАПН України, просвітника Станіслава Олексійовича Довгого. Згідно зі світовим трендом у біографістиці увагу зосереджено на висвітленні його людської особистості в інтерсуб'єктній взаємодії з сучасниками. Окреслено віхи наукової та просвітницької діяльності С.Довгого, його науковий доробок у проблемному полі української освіти, зокрема у таких напрямках, як позашкільна освіта — організація і керівництво Малою академією наук України, музейна педагогіка — організація перших музеїв науки в Україні та наукова освіта — розвиток і поширення концепції наукової освіти. Розкрито зв'язок науково-технічних досліджень вченого, зокрема у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, з його новаторським внеском у забезпечення поступу української позашкільної наукової освіти.

Ключові слова: Станіслав Олексійович Довгий; Мала академія наук України; музейна педагогіка; наукова освіта; інформаційний простір; інтерактивні технології.

Створення аналітико-репрезентативної статті про життєдіяльність без перебільшення видатного українця, нашого сучасника, вченого — доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка принаймні трьох академій: Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, Європейської академії наук мистецтв і літератури — **Станіслава Олексійовича Довгого** виявилася для авторів надважким завданням внаслідок наявності таких ускладнювальних чинників.

По-перше, неймовірна різнобічність суто наукових галузей досліджень, до розроблення яких причетний ювіляр — обчислювальна математика, математичне моделювання, обчислювальний та фізичний експеримент, геодинаміка навколишнього середовища, інформаційно-комунікаційні технології, позашкільна освіта, наукова освіта, музейна педагогіка — просто унеможлиблює всеохопний аналіз в одній статті всіх його дослідницьких починань, успіхів і напрацювань.

По-друге, попри неймовірні здобутки і втілені різномасштабні наукові проекти, які принесли

вченому С. Довгому визнання, в українському інформаційному середовищі спостерігається практично відсутність ґрунтовних публікацій про нього. Не знайшли дослідження, де б системно, цілісно (бодай в аспекті хоча б якогось одного із численних напрямів його наукової, освітньої і громадської роботи) було б докладно і глибоко представлено доробок Станіслава Олексійовича. Тому й серед використаних у цій статті джерел переважають сухі академічні відомості з Інтернету, з офіційних державних сайтів та енциклопедій із лаконічним перерахуванням його наукових і академічних звань, державних і наукових посад, нагород і відзнак, констатувальними даними про політичну, науково-дослідницьку й науково-організаційну, педагогічну та громадську активність (Трофимчук, 2008; Google Академія; Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України; Офіційна Україна сьогодні; Наука України; Вікіпедія, 2023). Отож спробували на цій беземоційній «сухій» основі вималювати постать обдарованої багатьма талантами і людськими чеснотами людини-новатора і людини-митця від науки.

Методологічно ґрунтуємося на сучасних ідеях світової біографістики, яка артикулює посилення інтересу до особистісних аспектів життя людини у сучасному суспільстві, до способів виявлення і розуміння суб'єктності, інтерсуб'єктної взаємодії (Kendall, 2009), бо переконані, що без занурення у «генетичні підвалини» особи, без висвітлення її життєвих історій, реакцій на довколишні локальні і планетарно масштабні зміни або ситуації вже не можливе сучасне наукове реконструювання наукової біографії вченого, бодай її частини. Окрім задіяння загальнонаукових методів теоретичного пізнання, увагу зосереджено також на збиранні писемних, віртуальних **джерел**, дотичних до розглядуваних питань, та їх герменевтичному аналізу.

Виходячи із зазначеного, **мета статті** — аналітичне висвітлення діяльності та здобутків професора Станіслава Довгого в проблемному полі української освіти, зокрема у таких напрямках як позашкільна освіта, музейна педагогіка та наукова освіта.

Почнемо з того, що знайдені стислі біографічні відомості про Станіслава Довгого, серед яких лівову частку присвячено вже згаданим офіційним перелікам регалій і відзнак, все ж дають підстави для констатування того, що давні пращури Станіслава Олексійовича належали до козаць-

ко-селянського роду, близькі родичі — до української інтелектуальної і мистецької еліти. Його батьки — представники сільської інтелігенції, яка в історії України відіграє роль благодатної «грибниці» у витворі митців і творчих людей. Батько ювіляра Олексій Прокопович Довгий — український поет, перекладач, пісняр, літературний критик і видавець, мама — вчителька української мови і літератури. Переконані, що хитро-сплетіння їхніх генів уможливило появу дивовижного поєднання в особі їхнього старшого сина Станіслава — людини з гострим розумом вченого-розробника «нестационарної нелінійної гідроаеродинаміки крил, що коливаються в обмежених потоках (тема його докторської дисертації, 1996 р.) (Трофимчук, 2008), підсумкові положення якої було використано у комплексному підході до вивчення міграції радіоактивних забруднень в атмосфері та гідросфері, і водночас людини, якій притаманна мистецька креативність в купі з талантом менеджера-організатора, до прикладу, новаторського літературно-мистецького проекту «Науково-освітні ВЕБ-портали. Методика проектування та формування (на прикладі опису життєдіяльності Т.Г. Шевченка) (2013) або просвітницького проекту *«Всеукраїнський освітній Інтернет-портал «Острів знань»* (2012) (Офіційна Україна сьогодні; Наука України; Вікіпедія, 2023).

Розпочавши трудовий шлях на науковій ниві дослідження актуальних технічних проблем гідроаеродинаміки та раціонального природокористування методами аерокосмічного зондування Землі й моделювання геодинамічних процесів (Наука України), далі Станіслав Олексійович зацікавився над злободенним і ще не розробленими на той момент питаннями інформаційних процесів, які саме розгорталися у своєрідний суцільний глобальний простір. Він став директором-організатором нового науково-дослідного інституту в системі НАН України, діяльність якого спрямовувалася на вивчення абсолютно нової для нашої тогочасної держави сфери телекомунікацій й інформаційного простору — Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору Національної академії наук України (2001). С. Довгий і донині є його почесним директором (Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України).

Нагадаємо, що від початку ХХІ ст. трансформаційні процеси, пов'язані зі становленням інформаційного суспільства, охопили весь світ і почали змінювати практично всі сфери суспільного, фі-

нансово-економічного, політичного, культурного і навіть особистого життя людей. Як висновують вчені, цифровізація докорінним чином видозмінює суспільні, виробничі, комунікаційні тощо відносини і процеси (Радченко та ін., 2022). Для нас, освітян, принципово важливим є той революційний вплив цифровізації, який вона справляє на всю освітню галузь, а також те, що інформація дедалі більше стає головним джерелом або навіть виробником значної кількості суспільних благ. Понад це, синонімом цифрового суспільства стає визначення «суспільство знань», бо професійно-компетентнісний, знаннєвий потенціал людини перетворюється чи не на запоруку забезпечення стійкого розвитку соціуму, нації, країни.

Академік НАН України та НАПН України В. Кремень запровадив поняття «*інноваційна знаннєва людина*», яким позначив образ індивіда близького майбутнього, і визнав, що знання мають бути органічним сутнісним складником такої особистості, визначаючи її поведінку та спосіб дій (Кремень, 2007). У подальшому, розвиваючи філософське осмислення змін в освіті під впливом формування і розвитку мережевого глобалізованого суспільства, він дійшов узагальнення, що «нині де-факто відбувається становлення нового типу людини — мережевої людини — і нового типу відносин у просторі мережевого суспільства. А тому у визначенні мети та завдань української освіти постає новий виклик — потреба розвивати таку людину, яка б володіла інформаційно-комунікаційними технологіями, англійською мовою, була б мобільною у віртуальному середовищі, демократичною й доступною, інноваційною, компетентною, самодостатньою, здатною навчатися протягом життя» (Кремень, 2015).

Водночас інформація не існує відокремлено від людини, яка власне її генерує, формує, систематизує, узагальнює чи «перероблює», перетворюючи на чинник подальшого всебічного поступу, і тому безальтернативною стає концепція людиноцентрованої освіти.

Так от, науково-пізнавальна інтуїція Станіслава Олексійовича «вловила» окреслені глобальні тенденції, тому проблеми вивчення й освоєння наростаючого інформаційного простору він пов'язав із необхідністю впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту, починаючи з дитячого віку її здобувачів. Саме на нього на зламі століть (Довгий, 2016), 2000 року, припав вибір Президії НАН України щодо очолення нау-

кового товариства української учнівської молоді для модернізації роботи з нею відповідно до змінюваних потреб наукового простору суверенної України. Символізм збігу народження нового століття і нового напрямку у діяльності вченого-експериментатора С. Довгого вочевидь є не випадковим.

Наукове товариство учнівської молоді одержало найменування Малої академії наук (далі — МАН) і статус юридичної особи (2003) як позашкільного навчального закладу з функціями організаційно-методичного керівництва дослідницько-експериментальною діяльністю учнів (2004), а метою її діяльності визначено координацію, поширення і розвиток дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти (2006) (МОН України, 2006). Як перший (і дотеперішній) призначений президент МАН, С. Довгий розпочав титанічну роботу з формування в Україні мережі спеціалізованих позашкільних навчальних закладів, покликаних заохочувати здібну й зацікавлену дослідницькими пошуками молодь до роботи, а для надання статусу таким дослідженням було запроваджено президентські стипендії для переможців конкурсу-захисту робіт, виконаних під егідою МАН.

Доповідаючи 2016 р. на Президії НАН України про поступ і здобутки МАН, її президент С. Довгий наголосив, що визначною подією в діяльності організації вважає ухвалене на засіданні Президії НАН України 11 листопада 2009 р. рішення про подвійне підпорядкування Малої академії наук Міністерству освіти і науки України та Національній академії наук України. Завдяки постійній підтримці роботи школярів-манівців від НАН України і МОН України «вдалося зберегти традиційні для МАН напрями, започатковані у попередні роки, запровадити нові освітянські проекти і програми для дітей та педагогів, залишити МАН у державному підпорядкуванні з фінансуванням із Держбюджету України» (Довгий, 2016). Енергійна просвітницька діяльність Довгого-президента МАН активізувала процес організації в системі НАПН України нового науково-дослідного інституту — [Інституту обдарованої дитини](#) (2007), з яким МАН корелює свої починання і роботу серед талановитих дітей та молоді.

Оскільки своїм авторським завданням вважаємо відображення наукового портрета С. Довгого як діяча-новатора у галузі освіти, як науковця-просвітника, то не прагнемо детально переповідати історію діяльності МАН і участь С. Довгого в

її розвитку, загостримо увагу лише на його ролі президента-очільника, завдяки чієму прагненню невпинного руху вперед, до вершин досягнень не лише в межах України, а й в світовому вимірі, стало можливим створення 2013 р. на базі дитячого табору «Вимпел» НАН України Міжнародного центру дитячої наукової творчості. А за МАН законодавчо закріпили (2015) (Довгий, 2016) координаційну функцію участі учнівської молоді в дослідницько-експериментальній, науковій, конструкторській, винахідницькій та пошуковій діяльності, що посутньо сприяє формуванню інтелектуального капіталу нації, вихованню майбутньої наукової зміни.

Доповнимо, у попередніх рядках згадували про думку С. Довгого щодо долучення дітей дошкільного віку до наукових знань. Доказом реалізації й результативності такої ідеї вважаємо запровадження на початку 2010-х років проекту «Дитячі наукові студії МАН». Основуючись на психологічному постулаті про природну допитливість дитини, керівництво МАН дійшло висновку про потребу якомога раніше залучати дітей до творчості, що експериментально перевірялося протягом 5-річного педагогічного експерименту. У його процесі реалізовувалася програма залучення до творчої діяльності дітей дошкільного віку. В експерименті брали участь вихованці близько 30 дитячих садків Києва, Київської, Харківської, Кіровоградської та Донецької областей. А набутий досвід саме й став основою «Дитячі наукові студії МАН». Згодом на той час директор МАН О. Лісовий, назвав таку концепцію «вчені з пелюшок» (Куншт, 2021).

Загалом про поступальність розвитку МАН свідчать такі наведені Станіславом Олексійовичем офіційні дані: коли на початку функціонування на той час ще неформального наукового об'єднання шкільних учнівських товариств воно нараховувало близько 18 тис. членів, то на 2020 р. Національний центр «Мала академія наук України» (офіційна назва установи з 2010 р., тому далі — НЦ МАН) об'єднує понад 250 тис. членів, щороку у рамках її діяльності МОН України проводило 32 регіональні заходи і один загальнонаціональний — Всеукраїнський конкурс-захист за 8 спеціальностями. Загалом щороку під егідою МАН відбувається 120 всеукраїнських і 610 регіональних заходів (Довгий, 2018).

На нашу думку, тривале керування діяльністю НЦ МАН, широке ознайомлення із зарубіжним досвідом дитячо-юнацьких наукових товариств і

груп сформувало у С. Довгого усвідомлення важливості та актуальності розвитку наукової освіти в Україні, про що він почав наголошувати ще з початку 2010-х років. Виходячи з аналізу результатів діяльності НЦ МАН як освітньої системи, спрямованої на створення умов для інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення школярів, виявлення та підтримку обдарованих і талановитих дітей (Довгий, 2019), 2019 р. вчений артикулював головними напрямками подальшого розвитку НЦ МАН вже як «національного і міжнародного центру наукової освіти».

Чому наукова освіта?

Надмінливий стиль і ритм сучасного життя змушує молоду людину, учня, здобувача освіти постійно адаптуватися до нових умов життя. Людина має не лише володіти фундаментальними предметними знаннями, а й практично опанувати вміння досліджувати невідоме, креативно підходити до вирішення проблем та критично осмислювати інформацію для прийняття рішень, вміти комунікувати, в тому числі й у колективі задля досягнення спільних цілей (Бабійчук, 2020). І саме засобом вправлення в системній дослідницькій, пошуковій та проектній діяльності здобувач освіти формує індивідуальну матрицю знань про навколишній світ, виробляє власний шлях пошуку відповідей на виклики сьогодення. Однією з освітніх концепцій, яка має на меті розвивати такі навички та компетентності — *наукова освіта* (Гальченко, 2021; Гриневич та ін., 2020; Поліхун та ін., 2018).

Починаючи розбудову наукової освіти в Україні, Довгий, звертає увагу на систему викладання природничих наук у школі «La main à la pâte» («Руки в тісті»), яку заснував лауреат Нобелівської премії, видатний фізик сучасності Жорж Шарпак. Це стало поштовхом для дослідження та запровадження наукової освіти зі шкільної, навіть з дошкільної освіти в Україні. Станіслав Олексійович впевнений, навчання, зокрема у галузях природничих наук має спиратися на природну цікавість, яку діти демонструють, відкриваючи навколишній світ за допомогою науки та використання дослідницької діяльності учнів, широкої експериментальної практики, яка стосується реальних проблем оточуючого дитину світу, залучення до співпраці науковців і практиків. Тому педагогічна діяльність МАН України наразі базується на основних принципах природничої освіти, які були сформульовані Жоржем Шарпаком, а саме:

- Жива наука, тобто реалістична, приваблива та сучасна наука та технологія, яка висвітлює нові знання, максимально наближені до наукових методів і практик, які їх виробляють;

- Наука для всіх, тобто наука, яка вкорінена в найближче оточення дітей і молоді, їхнє повсякденне життя, але також відповідає їхнім власним здібностям і особливим потребам;

- Наука для спільного життя, яка стосується актуальних соціальних проблем і питань (здоров'я, сталий розвиток тощо), і яка розвиває раціональне та критичне мислення та дисциплінованість, які є вирішальними на шляху манівця, як майбутнього громадянина.

С. Довгий тлумачить наукову освіту як цілеспрямовану систему формування творчого наукового мислення в процесі здобуття нових знань методами наукового пізнання, тобто передусім дослідницькими, експериментальними методами (Довгий, 2019). Його підхід до розвитку наукової освіти, і насамперед запроваджені практичні заходи сприяли тому, що вже 2018 р. діяльність НЦ МАН здобула світове визнання. Це засвідчує отримання НЦ МАН одностайним рішенням 39-ї Генеральної конференції ЮНЕСКО статусу Центру наукової освіти II категорії під егідою ЮНЕСКО і функції сприяння розвитку наукової освіти в Східноєвропейському регіоні (Довгий, 2018).

На думку С. Довгого, надання такого високого статусу НЦ МАН створює ексклюзивні можливості для сотень тисяч українських дітей і педагогів, сприяє формуванню позитивного іміджу України в світі і розвитку освітньої дипломатії. Статус також допоможе МАН, наголошував він, поліпшити якість роботи з творчими дітьми, розширити контакти з науковими центрами, інтенсифікувати обмін досвідом та впровадити нові стандарти в українській науково-освітній системі, принаймні для талановитих і обдарованих дітей (Довгий, 2018).

Учений-творець впевнено констатує, що «сьогодні в Україні сформовано дієву систему підготовки наукової зміни» (Довгий, 2018). Висловлюючи подяку НАН України за постійну і вагомую допомогу в розбудові цієї системи, Станіслав Олексійович однак з прикрістю не оминув того факту, що «державні структури не надають належної підтримки функціонуванню МАН і, що найголовніше, не намагаються створити умови для того, щоб талановита молодь потім залишалася працювати у науковій сфері в Україні».

Здавалося б, реалізованих С. Довгим новацій і в суто науково-технічній діяльності, і в просвітницькій, і навіть в мистецькій сферах вистачає вже на кількох осіб, і Станіслав Олексійович міг би зупинитися і насолоджуватися успіхами й одержаними результатами. Однак, ні. Сув'язно з ідеєю поширення наукової освіти в нього постало прагнення розвинути в Україні музейну педагогіку. Про це свідчить колишній керівник НЦ МАН (2010-2022), нині Міністр освіти і науки України *Оксен Лісовий*: «Ініціатива [створення музею – прим.] була досить давня. Цю ініціативу реалізувала наша проектна команда завдяки своїй впертості. Власне, це Станіслав Довгий, президент Малої академії наук, з цією ідеєю носився роками, відвідував світові музеї науки. Якось вчоргове повернувся захоплений і сказав: «Ну все, треба зробити музей науки в Києві. Хоч би що там було, ми його зробимо!» (Куншт, 2021). Доречно додати, що коли О. Лісового висунули на посаду міністра, то в своєму інтерв'ю С. Довгий з цього приводу висловився так: «Для МАН це втрата, проте я гордий за Оксена і щиро бажаю йому впоратися з високою відповідальністю в цей непростий час... Він високопрофесійний фахівець і людина з системою цінностей та пріоритетів, які викликають повагу» (Forbes, 2023).

У післямові до колективної монографії *«Музейна педагогіка в науковій освіті»* (2020), що за висловом С. Довгого, стала результатом розпочатих діалогів між науковцями, музейними фахівцями, педагогами під час двох Всеукраїнських науково-практичних конференцій з однойменною тематикою¹ (Довгий та ін., 2020; Довгий & Топузов, 2019; Довгий, 2022a; Довгий, 2022b), він стверджує: музеї науки та центри науки (учений обстоює саме такі терміни) і є тими просторами, де теорія доповнюється практикою, де статичність перетворюється на динамічність та інтерактивність, а наука подається в доступний та зрозумілий практичний спосіб для відвідувачів різних вікових категорій.

Як вочевидь постає з тексту монографії, Станіслав Олексійович на власні очі ознайомився с

¹ Вперше така конференція відбулася в листопаді 2019 р. Її організаторами були Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України та НЦ «Мала академія наук України». Попри карантинні обмеження 2020 р., які зумовили необхідність проведення конференції в онлайн-форматі, до організаторів заходів приєдналася ще й Національна академія мистецтв України (Довгий & Топузов, 2019, с. 318).

великою кількістю музеїв науки і в Азії, і в Європі, і в США. Саме у США, за його оцінкою, такі інституції набули найяскравішого розвитку форм та змісту. Він відрефлексував широке коло наукової літератури, присвяченої музейній проблематиці. Характеризуючи зміни в музейній практиці, С. Довгий акцентує на виключній ролі новітніх технологій, які безсумнівно осучаснили музейні простори. Відбивається така модернізація передусім в облаштуванні експозицій, де використовуються високотехнологічні пристрої, впровадженні цифрових рішень, що здатні збільшувати рівень інтерактивності та взаємодії (штучний інтелект, віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR) (Довгий & Топузов, 2019). Розуміючи значення зворотного зв'язку з відвідувачами, вчений також завважує потребу відстежувати і вивчати поведінку гостей музею тощо.

С. Довгий констатує істотну тенденцію посилення музеями та центрами науки своєї віртуальної присутності у мережі інтернет, що приводить до формування нового простору комунікації з відвідувачами. На доказ своєї правоти Станіслав Олексійович цитує думки багатьох зарубіжних науковців, наприклад, А. Дж. Фрідмана (Friedman, 2007), який аргументував безпрецедентний імпульс пришвидшення оновлення музеями наявного контенту, наповнювання вебсайтів віртуальними подорожами своїми експозиціями, пропонування користувачам онлайн-лекцій, майстер-класів, експериментів, шоу тощо, аби зберегти зв'язок із відвідувачами (Довгий & Топузов, 2019).

Як актуальний просвітник свого постмодерного часу С. Довгий просуває ідею формування абсолютно нової парадигми музейної педагогіки у вимірі музею науки, яка має активізувати творчі здібності учнів, розвивати їхню пошуково-дослідницьку діяльність, сприяти набуттю практичних навичок і вмінь, нових компетентностей (Довгий & Топузов, 2019). Він обґрунтовує, що у таких музеях вчителі шукають підтримку та можливість збагатити знання учнів, доповнюючи шкільну освітню програму практичним досвідом, передусім зі STEM-дисциплін. Цьому активно сприяють інтерактивні експозиції, новітні науково-навчальні лабораторії, широкий спектр освітніх, наукових та сімейних програм з наукової освіти, які пропонують музеї науки та центри науки. «Разом з цим, у музейному просторі з'являється багатокультурне середовище, в якому методики музейної педагогіки набувають нового осмислен-

ня та застосування» — підсумовує вчений (Довгий & Топузов, 2019).

Однодумець С. Довгого у питанні підвищення ролі музеїв науки для реалізації освітніх завдань, один з авторів згаданої монографії і співавтор цієї статті академік НАПН України, директор Інституту педагогіки НАПН України *Олег Топузов* пов'язав призначення сучасного музею науки з основами формування інтерактивного освітнього простору; наголосив на їх вкрай важливій спроможності розширювати світобачення молоді, поглиблювати її знання, формувати світоглядні переконання (Довгий & Топузов, 2019). Сучасним трендом розвитку музею науки вчений називає створення оригінальних культурно-освітніх продуктів і послуг, запитаних і в межах України, і за кордоном, а тому наголосив на потребі підвищувати увагу до спроможності просування музейних програм і проєктів, тобто до стратегій музейного менеджменту та маркетингу.

Як своєрідний першопоширювач ідей про наукову освіту і музеї науки як її галузь в Україні, С. Довгий має підстави констатувати, що в Україні лише останніми роками почалося обговорення важливості засновувати музеї науки та центри науки в різних містах. Так у жовтні 2020 р. зусиллями саме НЦ МАН України в Києві відкрито для відвідувачів перший державний науково-освітній інтерактивний простір *Музею науки*. Згодом, за задумом С. Довгого, мала розпочатися реалізація розробленої разом з однодумцями програми зі створення таких музеїв і в інших регіонах України. Розробили проєктну документацію, визначили приміщення, заручилися державною підтримкою для таких установ у Харкові, Полтаві, Одесі, Львові, Маріуполі, Ужгороді, Луцьку, Вінниці, Хмельницькому (Тищук, 2022; Довгий & Топузов, 2019). Однак втілення планів в життя унеможливила розпочата 2022 р. військова агресія РФ проти нашої Батьківщини,

І все ж, уже під час російського вторгнення встиг відкрити свої двері перший регіональний Музей науки та інновацій у Львові. От слова з інтерв'ю Станіслав Олексійович з приводу його відкриття: «Знаєте, в мене в душі два почуття. Одне — світле, що сьогодні, попри війну, загинуть людей, попри всі ці жахи ми відкриваємо музеї. Ми дивимося в майбутнє, у завтрашній день, ми віримо в перемогу, даємо дітям, особливо тим, які переселені в першу чергу зі східних та південних областей, надію і віру. А також важливо зараз не переривати навчальний процес і

використати всі можливості для фізичного спілкування дітей в процесі навчання. Коли я спілкуюся з дітьми, то бачу, що вони вже скучили за школою, за вчителями, за друзями. І саме тут, у такій спільноті, вони можуть доторкнутись до таємниць науки, подивитися через призму інтерактивних ігор та спільних проєктів. І це дуже важливо.

Ну і, безумовно, така сумна частина моєї душі — це те, що багато дітей не зможуть вже цього побачити. Уже біля 200 дітей, які загинули... Багато поранених. Багато батьків не зможуть уже порадіти, побачити успіхи своїх дітей. Віримо у те, що відкриємо музей як і планували, уже у звільненому українському Маріуполі!» (Тищук, 2022).

А от щоб знайти кошти на відкриття подібного музею в Ужгороді², з ініціативи родини Довгих в Закарпатському обласному художньому музеї ім. Бокшя організували благодійну виставку-продаж картин «Мистецтво перемоги». Голова родини Станіслав Олексійович особисто передав для продажу колекцію з понад 80 картин відомих українських художників із власної сімейної колекції (Українська літературна газета, 2022). Перлинами наданої колекції стали роботи талановитих українських художників Ференца Семана, Івана Марчука, Юрія Герца, Юрія Химича, Тетяни Голембієвської. Як заявив С. Довгий, гроші від продажу підуть на фінансування місцевого Музею науки та підтримку ЗСУ.

От такий-то він, український вчений-академік-просвітник-мистецтвозлюб Станіслав Олексійович Довгий.

І насамкінець, ще трохи про світове визнання ювіляра.

Рішенням Генерального директора ЮНЕСКО Одрі Азуле 6 вересня 2021 року члена Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України та Європейської академії наук, мистецтв і літератури професора Станіслава Олексійовича Довгого призначили членом Наукової ради Міжнародної програми з фундаментальних наук (IBSP) ЮНЕСКО. Ця програма — глобальний план діяльності ЮНЕСКО у сфері фундаментальних наук та наукової освіти покликана надавати поради та інформацію Секретаріатові і державам-членам у контексті сучасних наукових досліджень на світовому рівні. Роль Програми вкрай актуальна, зважаючи на потреби

² Внаслідок воєнної агресії створення музею довелося призупинити, бо бюджетні кошти переорієнтували на потреби оборони країни.

суспільства знань у наукових знаннях, заснованих на доказах. Члени Ради є міжнародно визнаними експертами, призначеними терміном на три роки. Вчений із України увійшов до складу Наукової ради IBSP вперше за її понад 16-річну історію (Національна академія наук України, 2021).

А про планету у назві статті ми, автори, зазначили не випадково: на небі дійсно сяє Мала планета № 12189 Сонячної системи, яку названо на честь С.О. Довгого (Наука України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабійчук, С. (2020). Педагогічна концепція «наукова освіта». *Освітній дискурс*, 23, 4-21.
- Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (2023, 6 грудня). *Довгий Станіслав Олексійович*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Довгий_Станіслав_Олексійович
- Гальченко, М. (2021). Концепт наукової освіти: сенс і призначення в сучасному світі. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*, 1, 70-75.
- Гриневич, Л., Морзе, Н., & Бойко, М. (2020). Наукова освіта як основа формування інноваційної компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 77(3), 1-26.
- Довгий, С.О. (2013). Про роботу Малої академії наук України. *Вісник НАН України*, 5, 38-40.
- Довгий, С.О. (2016). Про роботу Малої академії наук України. *Вісник НАН України*, 5, 38-40.
- Довгий, С.О. (2018). Про роботу Малої академії наук України. *Вісник НАН України*, 5, 30-33.
- Довгий, С.О. (2019). Щодо стану та перспектив розвитку наукової освіти в Україні (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України. *Вісник НАН України*, 10, 24-30.
- Довгий, С.О., & Топузов, О.М., (ред.) (2019). *Музейна педагогіка в науковій освіті*: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Вид-во «Авторитет». <https://undip.org.ua/library/muzeyna-pedahohika-v-naukoviy-osviti-zbirnyk-tez/>
- Довгий, С.О. (ред.), Топузов, О.М., & Бітаєв, В.А. (2020). *Музейна педагогіка в науковій освіті*: монографія. Київ: НЦ МАН України. <https://undip.org.ua/library/muzeyna-pedahohika-v-naukoviy-osviti-monohrafiia/>
- Довгий, С.О. (ред.) (2022a). *Музейна педагогіка в науковій освіті*: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: НЦ МАН України. <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-49-8-430>
- Довгий, С.О. (ред.) (2022b). *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану*: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу. Київ: НЦ МАН України. <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-45-0-424>
- Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору Національної академії наук України. (n.d.). *Довгий Станіслав Олексійович, Почесний директор*. <https://itgip.org/institut/struktura/administration/dovgyj-stanislav-oleksijovych-pochesnyj-dyrektor/>

- Кремень, В.Г. (2007). Якісна освіта і нові вимоги часу. У В.Г. Кремень, ред., *Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб.наук. праць до 15-річчя АПН України. У 5 томах. Т. 1.: Теорія та історія педагогіки* (с. 4-18). Київ: Педагогічна думка.
- Кремень, В.Г. (2015). Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*, 1, 8-15.
- Куншт. (2021, 3 березня). *Вчені з пелюшок: інтерв'ю з директором Малої академії наук Оксеном Лісовим*. <https://kunsht.com.ua/articles/vcheni-z-pelyushok-intervyu-z-direktorom-maloi-akademii-nauk-oksenom-lisovim>
- Мала академія наук України. (n.d.). *Головна*. <https://man.gov.ua/>
- Міністерство освіти і науки України. (2006, 9 лютого). *Про затвердження Положення про малу академію наук учнівської молоді* (90). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0172-06>
- Наука України. (n.d.). *Довгий Станіслав Олексійович*. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0251296>
- Національна академія наук України. (2021, 20 жовтня). *Український науковець увійшов до складу Наукової ради Міжнародної програми з фундаментальних наук ЮНЕСКО. Академік НАН України Станіслав Довгий очолив Робочу групу з питань наукової освіти*. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8306>
- Офіційна Україна сьогодні. (n.d.). *Довгий Станіслав Олексійович*. <http://dovidka.com.ua/user/?code=90354>
- Поліхун, Н., Сліпихіна, І., & Чернецький, І. (2018). Наукова освіта як інновація в системі освіти України. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 168, 186-189. <http://surl.li/wvnlm>
- Радченко, О., Лісничий, В., Гончар, А., & Миненко, О. (2022). Наукова освіта як ключова парадигма сталого розвитку України. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогічні науки» Розділ 2*, 2(29), 67-75. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-67-75](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-67-75)
- Тишук, О. (2022, 7 травня). Після перемоги побудуємо найкращий Музей науки у Маріуполі – Станіслав Довгий. *Факти*. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220507-pislya-peremogy-pobuduyemo-najkrashhyj-muzej-nauky-u-mariupoli-stanislav-dovgyj/>
- Топузов, О.М. (2020). Музейний менеджмент та маркетинг у контексті позашкільної діяльності. У С.О. Довгий, ред., *Музейна педагогіка в науковій освіті* (с. 84-92). Київ: НЦ МАН України. <https://undip.org.ua/library/muzeyna-pedahohika-v-naukoviy-osviti-monohrafiia/>
- Топузов, О.М. (2020). Організація науково-пізнавальної діяльності музейної лабораторії. У С.О. Довгий, ред., *Музейна педагогіка в науковій освіті* (с. 93-102). Київ: НЦ МАН України. <https://undip.org.ua/library/muzeyna-pedahohika-v-naukoviy-osviti-monohrafiia/>
- Топузов, О.М. (2020). STEM/STEM-освіта. У С.О. Довгий, ред., *Музейна педагогіка в науковій освіті* (с. 119-127). Київ: НЦ МАН України. <https://undip.org.ua/library/muzeyna-pedahohika-v-naukoviy-osviti-monohrafiia/>
- Трофимчук, О.М. (2008). Довгий Станіслав Олексійович. У І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк, ред., *Енциклопедія сучасної України* (20437). Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-20437>
- Українська літературна газета. (2022, 10 серпня). *Президент МАН Станіслав Довгий виставив на продаж колекцію картин для створення Музею науки*. https://litgazeta.com.ua/news/prezydent-man-stanislav-dovhyj-vystavyv-na-prodazh-kolektsiiu-kartyn-dlia-stvorennia-muzeiu-nauky/#google_vignette
- Forbes. (2023, 21 березня). *Знахідка для уряду, втрачена для Малої академії наук — Станіслав Довгий прокоментував призначення Оксена Лісового міністром МОН*. <https://forbes.ua/leadership/znakhidka-dlya-uryadu-vtrata-dlya-maloi-akademii-nauk-stanislav-dovgyj-prokomentuvav-priznachennya-okseno-lisovogo-ministrom-mon-21032023-12519>
- Google Академія (n.d.). *Станіслав Олексійович Довгий*. <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5yh2u2AAAAAJ&hl=ru>
- Kendall, P. Murray (2024, January 11). *biography. Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/art/biography-narrative-genre>

A MAN-PLANET NAMED STANISLAV DOVHYI

To the anniversary of Stanislav Oleksiiovich Dovhyi, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine and National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Oleh Topuzov

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Nataliia Dichak

DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Head of the Department of History and Philosophy of Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article presents the author's version of the scientific biography of Stanislav Dovhyi, a prominent Ukrainian educator, scientist, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine and the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The article presents the author's version of the scientific biography of Stanislav Dovhyi, a prominent Ukrainian educator, scientist, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine and*

the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. In line with the global trend in biography, the attention is focused on highlighting his human personality in intersubjective interaction with contemporaries. The article outlines the milestones of S. Dovhyi's scientific and educational activities, his scientific achievements in the problematic field of Ukrainian education, in particular in such areas as extracurricular education (organisation and management of the Minor Academy of Sciences of Ukraine), museum pedagogy (organisation of the first science museums in Ukraine), and scientific education (development and dissemination of the concept of scientific education). The authors reveal the connection between the scientist's scientific and technical research, in particular in the field of information and communication technologies, and his innovative contribution to the development of Ukrainian out-of-school science education.

Keywords: *Stanislav Dovhyi; Junior Academy of Sciences of Ukraine; museum pedagogy; science education; information space; interactive technologies.*

Дата публікації: 27 червня 2024р.